

Rubinat

Habitants 45

Altura 581m

Rubinat està situat a tres quilòmetres de la carretera nacional II, en un tossal, a 100 mts d'alçaria sobre la vall de l'Ondara (671 mts alçada). Cap al migdia del tossal i de la serra de Montpaó decorre el torrent salat. Es un poble encastellat, en un altre temps presidit pel gran castell senyorial, i havia tingut sempre unes quinze o vint cases,

Està format per dos carrers més o menys paral·lels, que tenen sobre seu l'església de Santa Maria de Rubinat, església romànica, un notable edifici romànic de tres naus, que tenia primitivament tres absis. Avui dia només en conserva un, l'altre absis menor es va refer i en el lloc del principal es va fer un gran prebiteri quadrat. Té al costat un esvelt campanar dels segles XVII o XVIII.

Es famosa la batalla de Rubinat lliurada el dies 21 i 22 de juliol de 1462, en el qual Joan II derrotà la host barcelonina formada per la Diputació del General de Catalunya i el castellà de Cervera amb gent de la Segarra i l'Urgell. En la lluita morien molts barcelonins i el rei Joan II capturà diferents caps de l'oposició (Roger d'Erill, Jofre de Castre Pinós i altres) que morien executats el 1463. Es diu que hi va haver més de 700 morts. Joan Aimeric traï la causa del país i obrí les portes de Rubinat a Joan II, les tropes del qual, comandades per l'Arquebisbe de Saragossa, Alfons d'Aragó, pogueren desde ací llançar-se sobre les forces del Principat.

Podem trobar a més a més les ruïnes de la fabrica d'aigüa on antigament embotellaven la famosa aigüa de Rubinat. Famosa per les seves propietats purgatives. La Torre dels Francesos es un castell enrunat on s'hi extreia l'aigua d'un pou intern molt fons..on no se sent arribar mai el final.

Pomar

Habitants 43

Altura 589

Situat a la ribera del riu Ondara, des de llevant. Destaquen les dues espadenyes de l'església de Sant Pau de Narbona, capella romànica molt modificada i en primer terme, es pot veure una gran casa coneguda com a Cal Pubill. Tocant a l'església, també es pot distingir una gran porta que servia antigament per tancar el poble. El 1260 l'indret era propietat de Berenguer de Queralt i posteriorment hi han referències a la senyoria dels Carboners, els Aimeric i els Erill.

L'església de la població, del segle XIII, dedicada a Sant Pau. A causa de la precarietat de la construcció es van treure les campanes fa 40 anys, l'una es va vendre i l'altre encara es conserva a la nova capella.

■ Llegendes

Expliquen que per la guerra dels carlins, els exèrcits per enfrontar-se, anaven avançant per camins fins que trobaven el contrari i hi havia batalla. Diuen que els isabelins venien de la part de Cervera, i els Carlins de la Panadella. El que comandava la tropa dels isabelins, portava un sant Crist penjat a la baioneta, i com que ja estava avorrit de no trobar als enemics, li deia cridant al Sant Crist " Si no trobem als carlins aviat t'afusellaré", li va dir tres vegades. A la tercera es van trobar els carlins prop entre Pomar i Montlió, el primer tret que es va disparar va matar el capità de la tropa dels isabelins que amenaçava el Sant Crist. Els isabelins van quedar

molt mal parats de la batalla, es van morir tots menys dos que eren de Cervera i es coneixien el terreny. La resta que es comptaven a cents, van ser enterrats pels veïns de Briansó i Pomar al voltant de l'església de Montlió.

Sant Pere dels Arquells

Habitants. 50

Altura: 528

Sant Pere dels Arquells esta situat en un pla vora la serra de Montpaó a la ribera del riu Ondara. Per poder arribar al poble has de travessar el pont que hi ha sobre el riu. El nucli consisteix en un clos de cases al voltant d'una placeta a la qual s'hi accedeix per un carrer cobert, va néixer a l'entorn d'un priorat canonical fundat el 1100 pel monestir de Santa Maria de l'Estany, a instàncies de Guillem Ramon d'Òdena. L'any 1592 fou cedit al monestir de Montserrat, que el conservà fins al segle XIX. Cal esmentar l'existència de l'església de Sant Pere, erigida al final de segle XI, refeta durant el XIV i modificada el el 1867.

A la Ribera d'Ondara hi trobem vestigis de les civilitzacions prehistòriques a varis pobles. A Sant Pere dels Arquells podem localitzar un dels set mostres funeraries que hi han a la Ribera d'Ondara. Amb l'itinerari de les Balmes i Necropolis fem una pinzellada a les civilitzacions que van viure a la Segarra fa milers d'anys.

També forma part de la ruta del Camí de Sant Jaume

Montpalau

Habitants: 32

Altura: 644mts

Al poble de Montpalau hi podem trobar l'església de Sant Jaume. Aquest temple conserva algunes parets i restes romàniques, però la major part de la seva factura correspon a les reformes de l'època gòtica i posteriors. En el seu interior, s'hi conserva un sarcòfag amb una inscripció molt gastada, la qual cosa no permet identificar de qui es tracta, Pel seu estil es diu que sembla pertànyer a l'escola de Cervera i fet en la segona meitat del s.XIV. A la tapa i ha una figura humana jaient amb vestidura de monjo. L'emblema és el d'una olla o caldre, propi de la família dels Calders, senyors de la Tallada.

En conjunt el poble esta molt ben urbanitzat i es conserven arcades i carrerons testimonials de l'època medieval.

Cap a mitjans de l segle XIII Montpalau havia entrat a formar par de les possessions dels senyors d' Oluja, els Oluja Subirana, en Galceran d'Oluja, o en Gombau entre d'altres, fins els temps moderns els Oluja foren els senyors feudals de Montpalau i d'altres indrets. Cap al segle XVII els senyors del poble eren els Vilalba i Meca d'Oluja. Llavors hi havia quinze cases. Una d'aquestes cases era la d'en Vidal. La qual va ser d'en Ramon Vidal, el mateix que l'any 1919 va fundar la Cooperativa Comarcal de Cervera, (el Sindicat) i en fou president durant 50 anys.

■ Costums

Una de les tradicions ja desapareguda, tenia lloc la nit de Tots Sants. A l'edat mitjana, els habitants de Montpalau aquella nit anaven al cementiri, amb una atxa encesa i damunt de la tomba del mort familiar es menjava i es resava en homenatge i record del difunt de la família.

[La Capella de Sant Miquel](#)

El dilluns de Pasqua, hi havia la tradició de fer una festa en que es deia missa i en acabar es donava un pa a tot aquell que hi havia assistit. Sembla que l'origen d'aquesta festa el trobem en temps de la pesta, en que els habitants prometeren dir missa i donar pa a tot aquell que l'anés a buscar si el poble era lliure de la pesta

Montlleó

Habitants 0

Altura: 692mts

Curiositat

A Montlleó només queda una casa habitada. A l'any 1992, va ser quan va arribar per primera vegada corrent elèctrica, fins llavors no n'hi havia. L'home que vivia a Montlleó li va fer tanta il·lusió l'arribada de la llum, que va posar un gran focus de llum carbassa que il·luminava el campanar. Així quan la gent conduïem per la carretera vam poder veure un nou poble il·luminat, encara que els primers dies al no saber que era un focus que il·luminava, feia l'efecte que s'havia calat foc prop de Montlleó, i fins i tot van anar-hi els bombers pel munt de trucades que van tenir, pensant-se que era un incendi.

Llindars

Habitants 12

Altura: 701

Llindars és un altre petit nucli que inicialment depenia de Rubinat, però que el 1100 va ser donat com a dotació pels Òdena al Priorat de Sant Pere dels Arquells, i el 22 d'agost de 1592, per butlla pontificia l'església dels Arquells, en qualitat de Priorat, s'uní al monestir de Santa Maria de Montserrat, i en conseqüència Llindars també, amb les seves propietats annexes i les seves.

Està format per un grup de cases de les qual només dos són habitades. Can Colom és la casa pairal més notable del lloc.

L'església, refeta al s. XVIII, és dedicada a Sant Roc.

Gramuntell

Habitants 24

Altura: 607

Aquest poble s'agrupa en una coma que ressalta força en aquests planells del sud de Cervera.

El temple parroquial de Santa Maria és un símbol de l'evolució de la construcció religiosa de la Segarra, i conserva força elements de l'estructura anterior. També hi ha restes del castell.

El monestir de Santes Creus comprà el lloc el 1230 i en tingué la senyoria fins a la desamortització.

■ Costums

Presentació del ram a les núvies

"Licència els demano senyors per dir quatre paraules. Em doneu permís? Visqui vosté mil anys senyora núvia, clavellina d'hermosura i un mirall de tots els colors d'una serafina colombina. Aquesta no pot arribar a tenir la preciositat de la teva cara. Tens un front tan polit, un corall a cada llavi i una perla a cada una de les teves dents; tens els cabells rossos, els llavis de color del corall i la cara d'enamorada... per això no dic res més; la gent està cansada, i doncs, a

vosté, senyora núvia li presento el ram de flors. Vosté el rebrà i se'l posarà al pit. Senyora, l'amor és gran, aquí li presento el ram. (es dona el ram a la núvia i es continua). Per florir aquest ram no li ha donat el poder ni el seu pare ni la seva mare, sinó Déu del Cel i la Verge Sobirana"

Antigament es feia la benedicció dels animals per sant Antoni, també es guardava la candela del dia de la Candelera per desfer les tempestes. El dia de Sant Joant s'arreglava la cendra de les fogueres de la nit anterior per fregar-se les berrugues. El patró és Sant Roc i es fa la festa major el primer diumenge d'octubre.

El poble no té capellà des de l'any 1935.

Els Hostalets

Habitants 84

Altura:540

Aquest nucli està format per un carrer que té l'origen en el conjunt d'hostals construïts durant l'edat mitjana al costat del camí ral de Barcelona - Lleida. Entre els hostals fundadors contem que hi havia els de Jaume Gomar, al segle XV, i més tard del de Cal Vallés. Cal assenyalar l'existència de la capella dedicada a Sant Jordi, construïda a mitjans del segle XVI per el Baró Jordi Joan Aimeric.

En sortir del poble enfilant la carretera de Rubinat, trobem les restes de l'antic molí de Paratància.

Brianço

Habitants: 10

Altura: 566

Situat sobre el turó que domina el torrent que està a la dreta del riu Ondara. Aquest poble era un nucli tancat al qual s'hi accedia mitjançant un portal. Cal assenyalar que una de les cases, concretament Cal Carulla, encara conserva una torre quadrada escapçada i que l'església està dedicada a Sant Salvador. El poble de Brianço era una fortalesa secundària de Montlleó. L'any 1100 fou cedit al bisbe intrús de Vic, Guillem Berenguer, pel seu senyor en Giribert Hug.

En una relació confeccionada l'any 1831 es consigna a Brianço 64 habitants.

La capelleta del poble està dedicada a Sant Salvador i en el dia del Sant se celebra una missa a la capella després hi ha xocolatada a la placeta.

La Sisquella

Habitants: 8

Altura: 620

Situat en un pla elevat a la zona dels Comalats, a cavall entre la conca del riu d'Ondara i la del Cercavins. A la seva esquerra La Sisquella, a l'esquerra del torrent Salat, es va crear al llarg del s. XVI com a petit nucli no gaire lluny de Mas de Nuix o Mas Ramon. Els Nuix de Cervera hi fundaren el 1480 el mas que porta el seu nom, amb una gran casa de tipus senyorial, amb baluards i llotgetes a la part superior de

les cantonades.

Durant el s. XVI els seus habitants construïren la capella dedicada a la Mare de Déu de les Neus.

Sant Antolí i Vilanova

Habitants: 175

Altura:581

Aquesta població esta format per l'antic nucli de Sant Antolí, edificat en una costa, a la riba esquerra del riu Ondara, i Vilanova construïda a l'entorn d'una plaça, vora el torrent durant el segle XVI. Cal esmentar l'existència de l'antic castell dels Aimeric, de traça gòtica i l'antic temple romànic de Sant Antolí, ampliat durant l'epoca,medieval i moderna. Sota l'església hi ha el castell, i des d'aquí en baixa un carrer que tindria un portalet a cada extrem, de muralla en feien les mateixes parets foranes de les cases. Al principi del segle XIII l'indret pertanyia als Cervera, però posteriorment va passar a mans del rei, els Queralt, els Aimeric i el Erill.

A l'església de Sant Antolí hi havia una capella dedicada a Sant Isidre, fa segles se celebrava la festa d'aquest sant. A la capella hi havia u conjunt de rajoles vidriades, que avui resta al Centre Comarcal de Cultura de Cervera, amb la representació de quatre escenes de la vida de Sant Isidre, i de la seva esposa, Santa Maria de la Cabeza. Després de la Guerra civil del 36, aquest conjunt fou restaurat i completat pel Museu d'Art de Barcelona.

■ Mites, llegendes i costums

El Rei Petit

Cançó de la vigília de reis

Cantarem el Rei petit,/ ben calça i ben vestit,/amb el fill de la Cardosa/ Ara vénen bous i vaques,/ les gallines amb sabates./els capons amb sabatons/ai correu, correu minyons,/ que'l vicari fa torròns,/ la guineu els ha tastat,/ diu que són un pc salats,/Ai el brut, ai el porc/ ai les calces del pebrot/la paella en tinc pel mànec/no sé sui me s'escaparà/ botifarra, llonganissa,/ si en poso n'hi haurà./ Amb un tall de botifarra/ ballarem d'aquí a la Missa./ Amb un tall de bacallà/ ballarem d'aquí a demà/ Ara ve el rei gros,/ Déu li doni bon rebost./ Ara ve el rei mitjà/ Déu li doni bon sopar/ Ara ve el rei petit,/ Déu li doni bona nit.

Cançó de caramelles

Déu vos guard gent de la casa,/ us venim a saludar,/ i a cantar les caramelles/ per el vostre cor alegrar./ Deú vos guard gent de la casa/ amics i familiars.

Pasqua florida, visca l'amor!/ Visca la joia en tots els cors! Les caramelles volem cantar/ per desitjar-vos nostres conhortes.

Som la dolça primavera,/les flors belles de l'estiu,/un estol de cadernereres/ sortides tot just del niu/

Som encara plens d'innocència/ glòria de les nostres llars;/ som la força del pervindre/i cantors de belles arts.

Som d'Hostals i Pallerols,/ de Sant Antolí i Pomar/i per engrandir la colla/ de Pavia i de Montfar.

No hi ha pas cap absència;/som un bon grup, Déu n'hi do,/ puix contem amb la presència/ dels companys de Briançó

Telèfons d'interès

Ajuntament de Ribera d'Ondara
Raval del Pont, s/n
25213- Sant Antolí i Vilanova
Tfn: 973540001

Festes Locals

Dia 5 de gener -passen els tres reis
Diumenge de Pasqua Caramelles
Festa Major de Primavera dia 23 d'abril
Festa Major els dies 29 i 30 d'agost

Monfar

Habitants 12

Altura